Universiteit
Leiden
The Netherlands

Situating "wicked" women: gender panic and savoir vivre in urban Senegal

Oudenhuijsen, L.W.

Citation
Oudenhuijsen, L. W. (2025, March 5). *Situating "wicked" women: gender panic and savoir vivre in urban Senegal*. Retrieved from https://hdl.handle.net/1887/4196578

Version:	Publisher's Version
License:	Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden
Downloaded from:	https://hdl.handle.net/1887/4196578

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Samenvatting

Dit proefschrift analyseert gender- en seksuele dissidentie van vrouwen in relatie tot sociale veranderingen in Senegal. Het hedendaagse Senegalese publieke discours wordt gekenmerkt door "genderpaniek": breed gedeeld bezorgdheid over onhandelbare vrouwen en hun seksualiteit in het bijzonder, die ontstaat op het moment dat sociale veranderingen verschuivingen teweegbrengen in genderrelaties. Als gevolg hiervan worden seksualiteiten op vijandige wijze gepolitiseerd en wordt vooral "homoseksualiteit" onder de aandacht van het publiek gebracht als een probleem dat zogenaamd traditionele Senegalese waarden en levenswijzen in gevaar brengt. Met een focus op de dagelijkse levens van vrouwen onderzoekt deze dissertatie hoe vrouwen hun levens vormgeven terwijl ze laveren tussen publieke debatten, genderpaniek en de verschillende manieren waarop gendernormen worden gehandhaafd als gevolg van deze paniek in Senegal.

Deze dissertatie is gebaseerd op een kwalitatieve methodologie en tien maanden etnografisch veldwerk uitgevoerd tussen 2020 en 2022, met drie groepen vrouwen die op de een of andere manier de Senegalese gendernormen overschrijden: *féministes* (F: feministen), *lesbiennes* (F: lesbiennes) en *ñi génn guddi* (W: zij die 's nachts uitgaan, dat wil zeggen die seks verkopen). Dit onderzoek brengt drie groepen vrouwen samen die niet alleen verschillend gepositioneerd zijn, maar die dientengevolge ook vaak apart van elkaar bestudeerd worden in studies over gender en seksualiteit. In een tijd waarin rechts nationalisme en populistische retoriek zich identiteitspolitiek hebben toegeëigend als een manier om groepen tegen elkaar op te zetten, is het cruciaal om deze opdeling van de samenleving in zogenaamd geïsoleerde en onverenigbare identiteiten ongedaan te maken. Het analytische concept "*wicked*" (E: slecht) helpt hierbij. Het brengt een verscheidenheid aan vrouwen samen wier gedrag is gaan gelden als een bedreiging voor de sociale en morele orde. Het laat zien hoe verschillende daden van dissidentie, zoals liefde tussen mensen van hetzelfde geslacht, commerciële seks, of het openlijk betwisten van gender gebonden normen zoals *sutura* (W: discretie, bescheidenheid) en *muñ* (W: volharden, zwijgend volhouden bij moeilijkheden), samenkomen en vormen van *agency* teweegbrengen waarbij de veronderstelde verschillen tussen deze vrouwen worden betwist.

In vier empirische hoofdstukken laat dit proefschrift de vele verschillende manieren waarop "*wicked*" vrouwen manieren vinden om hun dissidente levens te leiden. Het begint en eindigt met de rol van de publieke sfeer in het stellen van grenzen aan de *agency* van vrouwen voor zij als "*wicked*" worden bestempeld.

Hoofdstuk één onderzoekt hoe *féministes* vormgeven aan hun *agency* in het publieke domein binnen een context van genderpaniek. Deze context, en in het bijzonder de vijandige *anti-queer* debatten van de afgelopen jaren, benadrukt dat er nieuwe spanningen zijn met betrekking tot de *agency* van vrouwen. Uit deze debatten komt het beeld naar voren dat, ondanks de toegenomen zichtbaarheid van *féministes* en de groeiende aanwezigheid van

vrouwen in leidinggevende posities in het publieke domain, er weinig ruimte is voor het bediscussiëren van gender- en seksuele normen. Vrouwelijke seksualiteit wordt nog steeds streng gecontroleerd en de pogingen van vrouwen om het recht op abortus te krijgen in geval van incest of verkrachting worden zwaar bestreden. Het domein van seksuele rechten blijkt een controversieel terrein te zijn, en anti-queer sentimenten in het bijzonder zorgen ervoor dat niet-heteroseksualiteit vrouwen snel het stempel "*wicked*" oplevert.

Omdat voor de meeste Senegalese vrouwen het publiekelijk debatteren over kwesties van gender en seksualiteit mogelijk noch wenselijk is, gaat Hoofdstuk twee dieper in op vrouwen die het publieke debat grotendeels vermijden om hun dissidente levens vorm te geven. In plaats van de norm van *sutura* te verwerpen, gebruiken ze de norm om ruimte te creëren en te navigeren voor hun dissidente levens. Dit hoofdstuk belicht de ervaringen van *lesbiennes* en *ñi génn guddi* die ruimte zoeken om hun dissidente levens te leiden. Het laat zien hoe vrouwen door middel van listen, geheimhouding en dubbelzinnigheid een leefbaar leven voor zichzelf weten te creëren.

Hoofdstuk drie breidt dit idee van de vindingrijkheid van vrouwen uit door te beargumenteren dat deze vernuftigheid wordt aangeleerd en ontwikkeld samen met anderen. Centraal staat hoe "*wicked*" vrouwen samen *savoir vivre* (F: kennis en kunde hoe te leven) creëren en overdragen binnen hun uitdagende context in stedelijk Senegal. Dit hoofdstuk analyseert de verwantschapsbanden tussen vrouwen als een plaats van kennisproductie. Hoewel vaak wordt gedacht dat *lesbiennes* en *ñi génn guddi* verschillende levens leiden en verschillende belangen hebben op het gebied van hun gezondheid en rechten, laat dit hoofdstuk zien dat *lesbiennes* en *ñi génn guddi* vaak samenleven en *savoir vivre* delen in verwantschapsnetwerken. Ondanks het belang van dergelijke sociale relaties om samen te overleven onder economisch precaire omstandigheden en maatschappelijke verwachtingen, zijn hun relaties niet vrij van conflicten.

Hoofdstuk vier laat zien hoe fragiel de vormen van socialiteit zijn die vrouwen samen creëren. Ze worden beïnvloed door de bredere maatschappelijke context die hun relaties of werk criminaliseert en stigmatiseert, en door een economische context van schaarse banen en middelen. De hechte netwerken van vrouwen waarin alles wordt gedeeld – van schaarse economische middelen tot huisvesting en geliefden – leiden onvermijdelijk af en toe tot jaloezie en (gewelddadige) ruzie. Schaarste is een voedingsbodem voor jaloezie, en sommige vrouwen proberen het weinige dat ze tot hun beschikking hebben te behouden en te bezitten. In dit hoofdstuk wordt geanalyseerd hoe geweld, vernedering en het onthullen van relaties tussen vrouwen van hetzelfde geslacht – een combinatie van praktijken die vrouwen *wàcce* noemen – zijn ontstaan binnen sommige netwerken van *lesbiennes*. De praktijk van *wàcce* laat een paradox zien: vrouwen hebben elkaars zorg en steun nodig om hun dissidente levens te kunnen leiden, maar ze concurreren ook om de schaarse middelen die ze tot hun beschikking hebben.

Door de ervaringen van verschillende groepen vrouwen samen te brengen, geeft dit proefschrift inzicht in het ontstaan van verschillende vormen van *agency*, afhankelijk van de sociale positie van vrouwen. Alle vrouwen worden beïnvloed door gendernormen en genderpaniek, maar de mate waarin ze onder de loep worden genomen en de manieren waarop hun gedrag wordt beoordeeld, verschillen. Dit proefschrift identificeert drie sleutelfactoren die van invloed zijn op de maatschappelijke reacties op dissidente praktijken van vrouwen en op de mogelijkheden van vrouwen om zogenaamd *wicked* levens te leiden: sociale status, financiële autonomie en inbedding in gemeenschappen.

Het vermogen van vrouwen om af te wijken van de gendernormen zonder gestigmatiseerd te worden als "*wicked*", hangt af van hun sociale status. Sociaal en cultureel kapitaal geven vrouwen de mogelijkheid om hun stem te laten horen in het publieke domein. Daarnaast is ook financiële autonomie onontbeerlijk om in te kunnen gaan tegen de verwachtingen van familieleden. De speelruimte die financiële autonomie vrouwen geeft om hun eigen beslissingen te nemen, betekent echter niet dat zij helemaal vrij zijn van familiale verwachtingen en oordelen. Om een zogenaamd *wicked* leven te kunnen leiden, zijn vrouwen ook stevig ingebed in gemeenschappen. Door het delen van middelen, ruimtes en *savoir vivre* om samen te overleven, verkleinen vrouwen de economische en sociale armoede die het onmogelijk zouden maken om een dissident leven te leiden.

Door de overdracht van *savoir vivre* tussen vrouwen onderling, kunnen vrouwen geheimhouding, ongrijpbaarheid en het creatief verzinnen van listen leren om zich staande te houden in een moeilijke context. Behalve dat vrouwen hiermee hun eigen levens kunnen vormgeven, vormt de vindingrijkheid van vrouwen ook een antwoord op de agenda's van religieuze en politieke leiders die hun gedrag proberen te beteugelen. Door verschillende identiteiten, beroepen en verwantschapsverbanden voor zichzelf te creëren, geven ze vorm aan een *savoir vivre*. Dit *savoir vivre* biedt een genuanceerd perspectief op dissidentie en de schijnbaar alsmaar toenemende polarisatie die gender en seksuele dissidentie over de hele wereld lijken op te roepen. De kennis van vrouwen over hoe goed te leven (*savoir vivre*) laat ons zien dat we niet zonder elkaar kunnen, ook als we niet met elkaar overweg kunnen.